הלכה · משנה תורה · מפרשים · בני בנימין · ספר מדע

בני בנימין על משנה תורה, הלכות תלמוד תורה

רבי אליהו דוד רבינוביץ תאומים [האדר"ת]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

בני בנימין על משנה תורה, הלכות תלמוד תורה

רבי אליהו דוד רבינוביץ תאומים [האדר"ת]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/בני-בנימין-על-משנה-תורה-הלכות-תלמוד-תורה/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה ד 5
הלכה ה 5
הלכה יג 5
פרק ב 5
הלכה ב 5
פרק ג 6
הלכה ב 6
הלכה ג 6
הלכה י 6
הלכה יב 6
הלכה יג 6
פרק ד 6
הלכה א 6
הלכה ד 6
הלכה ה 7
הלכה ז 7
הלכה ט 8
פרק ה 8
הלכה ב 8
הלכה ה 8
הלכה ו 8
הלכה ט 9
הלכה יא 9
פרק ו 9
הלכה ג 9
הלכה ז 10
הלכה ט 10
הלכה יב 10
הלכה יד 10
פרק ז 11

הלכה א 11
הלכה ד 11
הלכה ז 11

פרק א

הלכה ד

ואעפ"י שבנו קודמו לא יבטל הוא. אולי מקורו מירושלמי סוטה פ"ז ה"ד למד ולימד ולא החזיק ה"ה בכלל ארור. וא"כ ק"ו הדברים להיפוך. ובס' סמ"ש כ' ק"ו ממלך ישראל והביא דרשת חז"ל בפסוק וקרא בו כל י"ח מתוספ' פ"ב דסנהדרין וכ"ה בירושלמי שם ובספרי פ' שופטים ע"פ זה:

הלכה ה

אלא מצוה על כל חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים אע"פ שאינם בניו. עי' באורי מרן הגר"א ז"ל ביו"ד סרמ"ה מקור הדברים:

א"כ למה נצטוו על בנו ועל ב"ב להקדים בנו לב"ב ובן בנו לב"ח. כה"ג דרשו רבותינו בע"ז (כ') ועי' ב"מ (ע"א וקי"א) וברכות (מ"א) ועי' ט"א חגיגה (י"ב) יומא (ל"ג) ובמק"א הארכתי בפרט זה בס"ד:

מש"כ הכ"מ בסוף דבריו בבן בת עי' ב"ר פ' צ"ד ויומא (ס"ו) יבמות (ס"ב) ובהגהות הגר"א שם:

הלכה יג

בד"א בתושבע"פ. ילה"ר ממגילה (טו:) ר' יהושע אומר מבית אביה למדה ואיהו מרא דשמעתא דהמלמד את בתו תורה כאילו מלמדה תפלות אלא שרש"י ז"ל תיקן זה וכתב שמעה תינוקות אומרים כן ועי' ירושלמי חגיגה פ"א. ומובא בתוס' שם (ג'.) ומש"כ האחרונים ביו"ד סי' רמ"ו:

פרק ב

הלכה ב

ויושב ומלמדן כל היום כולו ומקצת מן הלילה כדי לחנכן. עי' שמ"ר ס"פ תשא פ' מ"ז. אמר שלכן תקנו שיהיו המשנים [מלמדי תינוקות] קורים יום ולילה. מש"ב הרה"ג ר' חיים נאטינזאהן שי'. מעיר מולדתי פיקעלין:

חוץ מע"ש ועיו"ט בסוף הימים. רבינו הגר"א ז"ל ביו"ד סרמ"ה סקכ"ב כ' שהוא זמן הסעודה ויל"ע בזה שהרי צריך להכין צרכי שבת מבעו"י כדא' בשבת (קיב) לעולם ישכים אדם להוצאת שבת שנא' והכינו את אשר יביאו וא"כ זכר מקודם סוף היום יהא מותר לבטל [ובודאי ה"נ ביו"ט דהא גם לחם משנה מהאי קרא ילפינן ע"ש]. ואולי מה"ט מנהגינו באמת לבטל מחצות היום. ואולי גם כוונת רבינו והגר"א ז"ל כן. או דלהכונה

לסעודה לבד הוא דמותר לבטל ולא לכל הוצאת שבת. ועי' ב"ק (ל"ב.) מפני שכל ברשות בבהשמ"ש ע"ש משמע שקודם לזה אין רשות וכ"נ קצת לדעת רבינו דלס"ל חיוב תוס' שבת גם מדרבנן. עי' פ"ה משבת ומיהו רבינו השמיט הך דישכים להו"ש. ואולי מפני הך דב"ק דדווקא בהש"מ הוא שרץ ברשות וצלע"ק:

ואין מבטלין תשב"ר אפילו לבנין בהמ"ק. ציין המגדל עוז למגילה (ג.) וט"ס הוא וצ"ל ספ"ק והוא שם (טז:) אולם עיקרו הוא בשבת (קיט:) כל' רבינו:

פרק ג

הלכה ב

אמרו חכמים ממזר ת"ח. מש"כ המגדל עוז מע"ז. אינו שם עש"ה:

הלכה ג

מש"כ המג"ע מגילה צ"ל פ"ק דמ"ק והוא שם (ט.) והכ"מ הרחיקנו לירושלמי פאה. ועי' קדושין (לב.). מש"כ שצריך לבקש למי שהחכמה שלו. לברכות דף ח'. ל"נ שם ואינו רק בשלהי נדה (ע:):

הלכה י

וסוף אדם זה שהוא מלסטם אה"ב. ציון המג"ע לפ' בסו"מ. אינו שייך לכאן וצ"ל בקדושין (ל:):

הלכה יב

ועוד א' אף חכמתי חכמה שלמדתני באף. מ"ר קהלת ע"פ זה:

הלכה יג

אין אדם לומד רוב חכמתו אלא בלילה. שמ"ר ס"פ תשא פמ"ז ובויק"ר פי"ט ועוכ"מ. ועי' ערובין (סה.) וצע"ק:

פרק ד

הלכה א

אין כבוד אלא תורה כו'. רבינו גרס במאמר הזה כגי' הע"י ע"ש. אולם הך דאין כבוד א"ת היא ג"כ באבות פ"ו:

הלכה ד

ואם כעס כו'. עי' ברכות (ס"ב.) חגיגה (ה:):

הלכה ה

לפיכך אין ראוי לרב לנהוג ק"ר כו' ולא לאכול ולשתות עמהם כו'. עמש"ל פ"ב ה"ד מדיעות בס"ד. ואולי ילפ' בזה מש"א בסוטה (ה.) ת"ח צריך שיהא בו שמינית שבשמינית ומעטרא לי' כי סאסא לשבלתא והיינו שיהא נפרד מהעם בכיו"ב שחשב רבינו למען תהי' אימתו עליהם ויקבלו דבריו וע"ש בפרש"י ובסנהדרין (נב.) למה ת"ח דומה בפני ע"ה כו':

הלכה ז

אין שואלין מעומד. יעוי' בחי' הרשב"א ור"ן רפ"ג דמגילה ובש"ך יו"ד סרמ"ו סקי"א ובק"ג מגילה שם. ומה שהקשה מהא דעמד השואל ושאל שבברכות (כז:) ובכורות (לו.) והרי אז כבר היו לומדים מיושב ומ"מ השואל עמד לא על רבינו תלונתו. שהרי דבריו הם מהתוספתא פ"ו דסנהדרין (כמש"כ הכ"מ). ולא משמע לומר שהתוספתא מיירי קודם שלמדו בישיבה:

אמנם גם זולת זה א"ש. דהשואל בברכות הי' רשב"י כמש"ש (כח.) והוא הי' תלמיד קטן אז והתלמידים הקטנים לא היו יושבים בבהמ"ד גם אחר שבטל כבוד התורה ולמדו מיושב. כדא' בחולין (נד.) כל אותן הימים ששימש רב לרבי בישיבה שימש אותו ריו"ח בעמידה. וכ"ה ג"כ בירושלמי שבת פ"י ה"ה שמשתי את אבא עומדות מה שלא שמשת יושבות. וכה"ג א' שם רפ"ג דחגיגה [והק"ע בתוספותיו לא העיר לפרש ד' הירושלמי עם הך דחולין שם ע"ש] וא"כ א"ש הך דברכות. אך מבכורות שהי' השואל ר' צדוק מגדולי הדור אז שפיר הקשה. ולי"מ ה"א עפ"ד הירושלמי ספ"י דנדרים דהשואל הלכות ואגדות צריך לעמוד. ע"ש והביאוהו תוס' בכורות שם. דהטעם דאין שואלין מעומד הוא רק כשבא לשאול להקשות ולהשיב ע"ד הדורש הוא שא"ש מעומד שבנקל יבואו לריב ולקנטר ולחלוק איש על רעהו אם יעמודו. לא כן כשישאל בישיבה הוא מדבר בקרירות רוח וכאשר נראה בחוש ד"ז. משא"כ כששואל הלכה לבד. וכ"ש אגדה. דאינו שואל רק כדי לדעת טיב השאלה. ודאי צריך לעמוד. ומדוייק מאוד מה שבבכורות הביאו התוס' ד' הירושלמי הזה ולא בברכות דבברכות עיקר הקושיא א"ל מקום משום דרשב"י הי' מקטני התלמידים ושפיר הי' צריך לעמוד משא"כ בבכורות הוצרכו ליישב בדברי הירושלמי. אחז"ר מצאתי שכוונתי בעה"י לדברי הצל"ח בברכות שם וששתי מאוד. אחז"ר מצאתי לאאמו"ר הגז"ל בחידושיו לשבת (פח.) ברש"י ד"ה עלי' דר"ח העיר משם (ל.) דהל"ל דמה"ט הוא שהי' צריך לעמוד לפי שהי' שואל ומוכח דלס"ל לרש"י

כהרמ"א אלא כהש"ך סקי"א. והאריך הרבה בהטעות שיש בהש"ך שם ואכ"מ. ולבסוף ציין לכתובות (ס"א:) קם כו' הוא סבר לשאל בשמעתי' קא בעי כו'. ושפת"י:

אין שואלין את הרב אלא בענין "שהם קורין בו". ג' תיבות אלו הם הוספת רבינו ע"ד התוספתא פ"ו מסנהדרין דשם תני סתם א"ש אוב"ע ובא לשלול שלא נפרש כענין. היינו בהלכות החג עי' ב"מ (צז.) ובא"ח סתכ"ט. לכן אמר דשואלים דהכא הוא להקשות עי' שבת (ג:)כמ"ש הכ"מ וע"ל ה"ו:

הלכה ט

אין משיחין בבהמ"ד. ע"ל פי"א מתפלה ה"ו ושם נקט לה לענין קדושת בהכנ"ס. וכאן לענין ביטול תורה. ומה"ט נקט הכא רק בהמד"ר שבימיהם היו לומדים רק בבהמ"ד ולא בבהכנ"ס:

פרק ה

הלכה ב

איזהו חולק. עי' כ"מ בשם הרמ"כ ועי' ברכות (כז:):

הלכה ה

מש"כ הכ"מ דווקא כשקוראו ג"כ אבא מארי ע"ש ומקרא מסייעו כו' עי' ש"ך יו"ד סר"מ סקכ"ב. וכבוד אאמו"ר הגז"ל הביא ראי' שגם בפניו מותר כן מהא דברכות (ד.) מפיבושת רבי יפה דנתי כו'. וע"ש (נה.) שאל בצלאל למרע"ה משה רבינו. ועי' בס' פרשת דרכים לבעל המל"מ. ובחי' רע"א ליו"ד שם. ובדרו"ח לשבת (קטו.) הקשה מר' יוסי שאמר אבא חלפתא. וע"ש באריכות דברי יד"נ הגאון דשאוויל ני' בס' זכ"י שם ובביאורי מרן הגר"א ז"ל ביו"ד שם:

ואם נתן לו שלום יחזור לו ש"ע רבי ומורי. רבינו הגר"א ז"ל ביו"ד סרמ"ב ס"ק ל"ז כתב "כמש"כ בחלק" וכוונתו לשם (צח.) בעובדא דריב"ל ומשיח. אלא שצ"ע דשם ריב"ל השואל א"ל למשיח בשאלתו רבי ומורי. וה"ל לציין מברכות (ג.) באליהו ור' יוסי. ואולי ט"ס בדברי הגר"א ז"ל. כאאמו"ר ז"ל [עתה נדפס יו"ד חדשים בווילנא והגיה המגיה צ"ע בד' הגר"א שם] וע' תענית (כא:) וי"ל:

הלכה ו

ולא יסב אלא יושב כיושב לפני המלך. נראה מקורו מפסחים (קח.) תלמיד לפ"ר א"צ הסיבה. וכפ"ז ממצה ה"ח. וכ"ש בישיבת רשות:

ולא ישב לפניו עד שיאמר לו שב. ירושלמי פ"ק דכתובות ופ"ק דסוטה (ועי' כ"מ.):

ולא יעמוד מלפניו עד שיאמר לו עמוד. מס' דא"ר רבה ספ"ד ורפ"ה. וכ"מ ל' הגמ' בכ"מ מיפטרו מיני'. עי' ברכות (יז.) יומא (נג.) מ"ק (ט') כתובות (קו):

הלכה ט

א"ל למדתנו רבינו. ברכות (טז.) (לז.) גיטין (יט.) ועוכ"מ:

מש"כ הכ"מ כדאי' פ' הישן. זהו בר"א וריב"ז ויותר הל"ל מדברי הירושלמי פ"ב דברכות ופ"ב דשקלים. ועי' בבלי יבמות (צו:) וצע"ק:

אפילו לא למד ממנו אלא ד"א. ב"מ (לג.):

הלכה יא

הרב המובהק. אולי משום סיפא נקט הכי שמ"מ חייבין הם להדרו ובאינו מובהק א"צ הידור וע"ז קפיד רבא בקדושין שם. או דאפי' מובהק כבודו מחול:

פרק ו

הלכה ג

אין ראוי לחכם שיטריח את העם ויכוון עצמו להן כו'. לכאורה הל"ל אסור כדא' שם אזהרה לזקן שלא יטריח שנאמר זקן ויראת. ואולי שאם כבד לו להקיל י"ל שאינו מחוייב והיינו רבותייהו דרבנן שהקיפו ויעוי' במ"ר פ' בהעלותך פ' אספה לי. א"ר אבא הכהן בר"פ כשהייתי רואה סיעה של ב"א. הייתי הולך בדרך אחרת שלא להטריח עליהם שלא יהיו רואים ועומדים מלפני וכשנאמרו דברים לפני ר' יוסי ע"ז אמר לי צריך אתה לעבור לפניהם כדי שיהיו רואים אותך ויעמדו מלפניך ואתה מביאם לידי יר"ש שנא' מפני ש"ת כו' ויראת מאלקיך וכ"ה במדרש ר"ת שם. ולפ"ז צ"ל הכל לש"ש. דאה"נ אם מכוון לזכותם רשאי ומצוה קעבד ואולי גם חובה לזכות את הרבים. אבל לפי שאין מחשבות האדם גלוי לכל. א"כ יותר טוב להתרחק וע"כ י"ל דבמי שאינו מכוון לש"ש רק לכבודו הוא אזהרה גדולה. ובו לא מיירי רבינו. אך בסתמא דעת רבינו שמן הראוי שלא להטריח. מכאמו"ר. ועי' ירושלמי פ"ג דבכורים ה"ג עד כמה צריך לעמוד מפני זקן שמעון ב"ב בשם ריו"ח פעמים ביום ר"א א' פ"א לא כן תני רשב"א מניין לזקן שלא יטריח כו' יעוש"ה ונראה שהם חלוקה בפ' שלא יטריח ע"ש ויעו"ש עוד ר' חנינא מחי מאן דלא קם מקומוי ואמר לי כי בעית מבטלה לדאורייתא וכתבתי במק"א בס"ד שהוא כהך דכתובות (פ"ו) שמכין אותו עד שת"נ והכל לש"ש:

הלכה ז

ואין שבח לת"ח לכנס באחרונה. תמוה קצת שדין זה לא נמצא באותה ברייתא דשלהי הוריות שהיא מקור ב' ההלכות האלו ה"ו וה"ז [ע"ש] ומקורה טהור בברכות (מ"ג.) משששה דברים שהם גנאי לת"ח ומ"ט עירב רבינו הדין הזה באמצע דבר ההלכות מהך דהוריות ונ"ל ברור שרבינו גרס מש"ש בברכות (מ"ג) משום דקרי לה פושע דהית' גירסתנו פוסע והיינו פוסע על ראשי עם קודש כשבא באחרונה וא"כ הוא ממש מעין אותם הדינים שבהלכה א' ותל"ע מצאתי בח"א הרש"א שהביא שי"ג פוסע כן ובעליל נראים דברי רבינו כן אף ששינה ל' הברייתא מפסעין וכתב מקפצין ונ"ל שגם רש"י ז"ל שכתב פושע מתעצל ידע מגי' זו פוסע ולכן בא לשלול פירש זה וגירסתו ולכן כ' מתעצל ור"ל דפושע גרסינן ולא פוסע ומה"ט לא הקדים לפרש לעיל (כ"ח) דשם אריו"ח ונקרא פושע. אלא שפשוט הוא דפשיעה בל' חז"ל הוא התעצלות. וכפסחים (צ:) גזירה שמא יפשע. וכן בביצה (טו:) וכ"ה ל' רש"י בשבת (כא.) בטעמא דכבתה זקוק לה כו' ע"ש:

הלכה ט

שנאמר שיבה כל שיבה במשמע. קאי על הרישא אפילו אינו חכם וזהו כל שיבה במשמע. אבל מפני זקן עכו"ם אינו חייב רק מדרבנן מן הסברא וז"ב. ואא"צ לד' הכ"מ. ומש"כ הכ"מ ואפשר של"א שא"צ לעמוד אלא ילד חכם. וז"פ לע"ד להדיא כיון רבינו לזה במש"כ ואינו חייב. ולא כ' ואין חייבין כבכל הפ':

הלכה יב

ואפילו לאחר מיתה. מש"כ המג"ע מנדרים (נ:) לא ידעתי מנ"ל דשם לא"מ היה. כאאמו"ר זצ"ל:

מש"כ הכ"מ ד"ה וכן דהיכא שהוא נוגע מנ"ל שנאמן. אולי י"ל לפ"מ דקיי"ל דאם נידה למי שאינו חייב הוא עצמו בנידוי. א"כ מה"ט נאמן. ויש לדחות. שזהו אם המתנדה השיבו אדרבה. וע"ל בסה"פ:

הלכה יד

אות י"ג. ש"ש לבטלה או לשבועה בד' הבאי. נ"ל פשוט דכ"ש לקללה עי' תמורה (ג:):

המכשיל את העור. עי' השגת הראב"ד. ונ"ל שבא לפרש דדווקא בכה"ג הוא שמנדין אותו ולא כשנתן מכשול לעור ממש כפשט הכתוב. דבהלאו הזה אפקי' לקרא מפשוטו לגמרי. ועי' יבמות (כד.) וצ"ע. וכמדומני שבס' מנ"ח מסתפק בזה ואת"י כעת. ובאמת במכשיל עור הוא מפורש בתורה ארור משגה עור בדרך. וארור בו נידוי כבשבועות (לו.) וי"ל:

פרק ז

הלכה א

ואפילו מכת מרדות נמנין. רבינו לטעמי' דס"ל ממ"ר הוא עד שת"נ. עי' ספ"א מחמץ. וזה הרבותא דמ"מ אין משמתין אותו. ע' כ"מ: משכ"כ הכ"מ בסוד"ה כ' הרמ"ך משום המחלוקת. עי' כה"ג סנהדרין (פז.) וי"ל יחיד נגד רבים שאני. ועי' פר"א להגרד"ל ז"ל:

הלכה ד

ולא יושבין עמו בד"א. נדרים (ז.) ועי' כ"מ:

הלכה ז

משכ"כ המג"ע מר"ה (כט:) תמוה דשם לענין שופר של ר"ה מיירי ומה ענינו לכאן וה"ל להביא ממ"ק (טז.) בארבע מאה שיפורי כו':